

הַחֶכֶם הַיּוֹמִי

בקרוב חכמים תלין

לימוד תורה לחג שבועות

אהבת ישראל

צדקה ומרפא

מסורת אבות

מנהג ישראל

גאולת ישראל

בין ישראל לעמים

כל ישראל חברים

ALLIANCE ISRAËLITE UNIVERSELLE

החכם היומי

מסורת שאי אפשר לשכוח

החכם היומי הוא מאגר מידע אינטרנטי נגיש על חכמי ישראל בדורות האחרונים ודברי תורתם בנושאים של 'אהבת ישראל', 'צדקה ומרפא', 'לימוד תורה', 'מנהג ישראל', 'מסורת אבות', 'גאולת ישראל', ו'בין ישראל לעמים', בכל יום נלמד דף על חכם אחר, שאותו יום הוא מועד פקידתו.

מאגר המידע מהווה תשתית ללימוד יומי בבתי כנסת, קהילות ובתי ספר. יום ועוד יום נאסוף את אבני הזיכרון שהתפזרו, ונבנה לנו ממנו בניין עדי עד. יסודתו בהררי קודש, וראשו מגיע השמימה.

ויהי רצון מלפני א-לוהי השמיים לקיים לנו את כל חכמי ישראל, קדושים אשר בארץ המה, בכל מקומות מושבותיהם, וזכותם תעמוד לנו בזה ובבא.

חוברת זו היא שלישית בסדרת חוברות שיאירו דבריהם של החכמים על אהבת ישראל, לימוד תורה, צדקה ומרפא ועוד.

לימוד תורה לחג השבועות

מנהג חסידים ראשונים, שלא היו ישנים בליל חג השבועות, והיו עמלים בתורה ואומרים: נבוא לרשת ירושה קדושה, לנו ולבנינו, בשני עולמות. ואותו לילה כנסת ישראל מתעטרת עליהם, ובאה להזדווג בו במלך, ושניהם מתעטרים על ראש אלו שזוכים לכך. (זוהר, פרשת אמור, דף פח עמוד א)

ותיקנו רבותינו המקובלים, סדר הלימוד בלילה הזו: תחילה תורה נביאים וכתובים, ואחר כך המדרש, ואחר כך האדרא רבא. (בן איש חי, הלכות שנה ראשונה, פרשת במדבר, אות ד)

וטוב ונכון לחוש לדבריהם ללמוד התיקון בכנופיא ובחבורה. ואם רוב הצבור קוראים התיקון, אין ראוי ליחידים לפרוש מהם, וללמוד תלמוד או רמב"ם, וכמו שאמרו חז"ל: "לא יהא אדם עומד בין היושבים או יושב בין העומדים, ולא קורא מקרא בין השונים משנה, ולא שונה משנה בין הקוראים מקרא. כללו של דבר אל ישנה אדם ממנהג הבריות". (שו"ת יחוה דעת, חלק ג, סימן לב)

ולא באנו לשנות ממנהג אבותינו, ולא כלום, אלא שבשנים האחרונות מקבל תיקון ליל שבועות פנים חדשות, ורבים המתקהלים בלילה הזו, ללמוד ממקום שליבם חפץ. ויש זריזים המקדימים לפני ליל שבועות, ולומדים מעין תיקון לכלל ישראל, וחוזרים בליל שבועות ולומדים התיקון כפי שהנהיגונו אבותינו. ומצאנו בזה הזדמנות להביא לכלל ישראל, מלוא הטנא מדברי רבותינו, זכותם תגן עלינו, ללמוד וללמד, ברוב עם הדרת מלך.

וסידרנו את הלימוד כפי שלוש האשמורות. בכל אשמורה בחרנו נושא מרכזי, ולכל נושא הכנו שישה דפי לימוד. בכל דף הבאנו דבר אחד קצר מדברי חכם מחכמי ישראל בדורות האחרונים, לצדו הצמדנו ככותרת פסוק או מאמר חז"ל, והוספנו שירה חדשה או פיוט, המשוחח בדרכו עם הנושא המרכזי.

באשמורת הראשונה הנושא המרכזי הוא: "תורה היא וללמוד אני צריך"

דרכו נלמד תורה כמראה ללב האדם; תורה כצורה הסובלת כוונות רבות; תורה המתחדשת בכל דור ודור; תורה, שמתחדש בה בכל יום מעשה בראשית; תורה כדרך המשתנה, תורה הנלמדת ממקום שהלב חפץ בו, שעל דבר זה, שחשק ללמוד - בא לעולם.

באשמורת התיכונה הנושא המרכזי הוא: "יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ"

דרכו נלמד שאין קבלת התורה מבלי לקבל מידות אברהם; שהלומד בלא מידות טובות יוצא ריקם; שיהא שם שמים מתאהב על ידך; איזהו תלמיד חכם?; שאנו משכימים והם משכימים - שהשלמות אינה רק בבעלי תורה; ואל בינתך אל תישען, שלא ירפה ממלאכתו, שגם כן נחשב לצורך קדושה.

באשמורת השלישית הנושא המרכזי הוא: "וכל בנייך לימודי ה', ורב שלום בנייך"

דרכו נלמד מה שתלמיד ותיק עתיד להורות לפני רבו; שלא נפלאות היא ממך ולא בשמים היא; שכל צמא ילך למים, שאינם של יחיד; על השומרים הסובבים התורה, ואינם מניחים ההמון להיכנס; על השמחה בדברי אגדה, המושכת את הלב להיכנס אל חדרי התורה; ועל שלום אוהבי התורה, וההבחנה בין אוהביה ללומדיה.

וכל מה שעשינו, לכבודה של תורה עשינו, ולזכות את ישראל עשינו, ומה שחיברנו בין שירה חדשה לדברי רבותינו הקדושים, זכותם תגן עלינו, שלא תעלה תקלה על ידינו, שלתקן באנו ולא להיפך. שליל שבועות הוא ליל חיבורים, ויהיה סדר לימוד זה כעיר שחברה לה יחדיו - שעושה כל ישראל חברים.

ע"ה אלי ברקת

אשמורת ראשונה: תורה היא וללמוד אני צריך

תלמוד בבלי, מסכת ברכות, דף סב עמוד א

חכם אברהם אזולאי 1570 - 1643, פאס - חברון. ב-1600 עלה לארץ ישראל.
מלמד שהתורה היא כמראה, שרואה כל אחד כפי צורתו.

חכם חיים יוסף דוד אזולאי 1727 - 1806, חברון - ליוורנו. ב-1960 הועלו עצמותיו לירושלים.
מלמד שאין לנקד ספר תורה כדי שהאדם יוכל לדרוש כמה כוונות.

חכם ששון בן משה פרסיאדו 1825 - 1903, ארג'וק - ירושלים. ב-1830 עלה לארץ ישראל.
מלמד התורה כשושנה, שבכל דור מתחדשים בה רזין עלאין.

חכם משה חיים אפרים מסדילקוב 1742 - 1800, מז'יבז' - מז'יבז'.
מלמד שמה שנתחדש בכל יום תלוי כפי עניין הסתכלותם.

חכם לוי סעדיה נחמני 1921 - 1995, מרקש - ירושלים. ב-1964 עלה לארץ ישראל.
מלמד שהתורה היא כדרך, המשתנה בכל מה שאתה צועד הלאה.

חכם אליהו הכהן 1659 - 1729, איזמיר - איזמיר.
מלמד שעל מה שחשקת ללמוד, על דבר זה באת לעולם.

כַּמַּיִם הַפָּנִים לַפָּנִים פֶּן לֵב-הָאָדָם לְאָדָם:

משלי, פרק כז, פסוק יט

בְּלִי מְרָאָה

הוא אינו יודע

איך הוא נראה.

בבית אין לו מראה.

את עצמו לא פגש

את עצמו לא ראה.

שלומית כהן-אסיף - בלי מראה, בתוך: שוק המראות הקטנות, הקיבוץ המאוחד, תשנ"ט (1999), עמוד 9

חכם אברהם אזולאי

מלמד שהתורה היא כמראה, שרואה כל אחד כפי צורתו.

ובה תחזה, שכל מושכלות שהאדם משכיל ומעיין, ימצא הכל רומז בתורה, שהתורה היא כמו המראה המאירה זכה וברה, שכל הצורות שיעמדו כנגדה, יראה בה כל אחד כפי צורתו, כן התורה, כל אחד ואחד מראה בה פירוש כפי שכלו, ויראה בה הצורה ההיא.

כי יש בתורה שישים ריבוא פירושים, כי כל אחד משישים ריבוא נשמות קבל פירוש אחד בתורה, כפי הפשט וכפי הרמז וכפי הדרש וכפי הסוד, וכל נשמה ונשמה תפרש בתורה הפירוש שקבלה, ויראה בתורה הפירוש ההוא כמו המראה שמראה כל צורות בני אדם בה, ועם היות הצורות מתחלפות.

אהבה בתענוגים, אבות פרק ה', הוצ' אורות החיים, ירושלים, תשמ"ז (1987)

נולד בשנת ש"ל (1570) בפאס שבמרוקו. בצעירותו למד מחכמי פאס תורה והלכה, ולאחר שקנה את אוצר התורה הנגלית, החל לעסוק בתורת הנסתר.

בשנת ש"ס (1600) זכה לעלות לארץ ישראל, והוא בן 30. בדרכו ארצה נטרפה אנייתו בלב ים. חכם אברהם אזולאי ניצל, אך כל כתביו טבעו עמו. מאז עשה צורת חתימתו כצורת אנייה. הוא קבע את מושבו בעיר חברון, שם למד וביאר את תורת החכם רבי משה קורדובירו - האור יקר.

בשנת שע"ט (1619) עקב מגיפה קשה שפרצה בחברון, חכם אברהם אזולאי עזב את חברון ועלה לירושלים, ומשם עבר לעזה. עם שוך המגיפה חזר לחברון.

חכם אברהם אזולאי נפטר ביום כ"ד חשון ת"ד (1643) ונטמן בעיר חברון.

חכם אברהם חיבר חידושים רבים, חלקם עדיין בכתב ביד וחלקם יצאו לאור: 'אור החמה' - פירושי הזוהר, 'אור הלבנה' - הגהות בספר הזוהר, 'זהרי חמה' - על ספר ירח יקר, 'אור הגנוז' - סודות התורה ע"פ האר"י, 'חסד לאברהם' - דרושים ביסודות הקבלה, 'בעלי ברית אברהם' - על התנ"ך, 'אהבה בתענוגים' - על מסכת אבות.

אֲשֶׁר בְּמֵאמְרוֹ בָּרָא שְׁחָקִים, וּבְרוּחַ כּוֹף כָּל צְבָאָם.
חֵק וּזְמַן נָתַן לָהֶם שְׁלֵא יִשְׁנוּ אֶת תַּפְקִידָם.

מתוך ברכת הלבנה

צריך לומר את המילה הזאת

צריך לומר את המילה הזאת שוב ושוב	א- להים
שמע א- להי	עד שהיא תאבד צורה וגוף
כי צריכים אנחנו	עד שהיא תקבל צורה וגוף
כי צריך אתה	צריך לכתב אותה עוד ועוד
שוב ושוב	א- להים
עוד ועוד	עד שהיא תתמלא משמעות
עד שנתרוקן צורה וגוף	עד שהיא תתרוקן משמעות
עד שנתמלא צורה וגוף	צריך לומר ה' א- להינו
אבל כמה דורות היא תמתין לנו	צריך לומר ה' אחד
עד שנשוב אליה?	
עד מתי תחכה?"	

אלמוג בהר, צריך לומר את המילה הזאת, בתוך: חוט מושך מן הלשון, עם עובד, תש"ע (2009), עמוד 83

מרן החיד"א, חכם חיים יוסף דוד אזולאי

מביא בשם שאין לנקד ספר תורה כדי שהאדם יוכל לדרוש כמה כוונות.

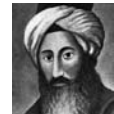
ספר תורה אינו מנוקד, כדי שיוכל האדם לדרוש, מה שירצה - כי האותיות, כשאינם מנוקדות, סובלות כמה כוונות, ומתחלקות לכמה ניצוצות, ומפני זה נצטוונו - שלא לנקוד ספר תורה.

כי משמעות כל מילה - לפי הניקוד, ואין משמעותה עם הנקוד - כי אם עניין אחד, ובלי נקוד - יוכל האדם להבין כמה עניינים נפלאים רבים ונכבדים. ... משם רבינו בחיי ...

שכל התורה שמותיו של הקב"ה והיו אותיות אלו כתובות בצירוף שמותיו יתברך.

לדוד אמת, תורת השלמים, הלכות ספר תורה סימן יג, עמוד מה, משה אהרון קעגיל, ליוורנו, תקמ"ו (1786)

נולד בשנת תפ"ז (1727) בעיר חברון למשפחת אזולאי, שעלו מן העיר פאס במרוקו, ולמשפחת ביאלר, שעלו מאשכנז בעליית רבי יהודה חסיד. הוא למד בירושלים בישיבתו של האור החיים - החכם חיים בן עטר. לאחר מכן המשיך בלימודיו בישיבת המקובלים 'בית אל' מפי חכם יום טוב אלגאזי.

בשנת תקי"ה (1755) יצא למסעו הראשון, מבין שלושת מסעותיו כשליח דרבנן לארצות צפון אפריקה ומערב אירופה. בכל מקום אליו הגיע, בחן את אוספי הספרים, רבים מהם בכתבי יד, מהם גם העתיק בספריו. לבסוף השתקע בעיר ליוורנו שבאיטליה, שם כתב את חיבוריו הרבים.

מרן החיד"א נפטר ביום י"א אדר בשנת תקס"ו (1806) ונטמן בליוורנו. בשנת תש"כ (1960) הועלו עצמותיו לארץ, ונטמנו ע"י חכם מרדכי אליהו בירושלים.

מרן חיים יוסף דוד אזולאי הותיר אחריו כ-80 חיבורים בנושאים רבים, ביניהם ספרי הלכה, פרשנות ודרושים כ'ברכי יוסף' - על השלחן ערוך, 'אהבת דוד' - דרושים, 'פתח עיניים' - אגדות התלמוד, 'מחזיק ברכה' - ענייני תפילה, 'כיסא רחמים' - מסכתות קטנות, 'זרוע ימין' - מסכת אבות. ספרי מסעות כ'שם הגדולים', ו'מעגל טוב'.

פְּשׁוּשָׁנָה בֵּין הַחוּחִים, כֵּן רַעֲיָתִי בֵּין הַבָּנוֹת

שיר השירים, פרק ב, פסוק ב

יערת דבש

יערת דבש על לשונך. לבנה פלכה.
ערבו לי שירי הגיונך. פצחי לי שיר ורננה.
עתה אמיר לך זמנך. אחרי בלותך עדנה.
שושנה אגדיל ששונך. שושנה רעננה.

רבי ישראל נג'ארה, יערת דבש

חכם ששון בן משה פרסיאדו מלמד שהתורה כשושנה, שבכל דור מתחדשים בה רזין עלאין.

מה השושנה שפלת הקומה ומוציאה פרחים טובים? -

כך אין התורה נמצאת אלא במי שהוא נמוך. ולא נפסקה הלכה כבית הלל אלא מצד שהם נמוכים. וגם כן לא נשתבח אדון הנביאים אלא בענווה.

וגם כן - מה שהשושנה מוציאה הפרחים מינים ממינים שונים? - כך התורה בכל דור ודור מתחדשים בה כמה רזין עלאין, וכל אחד מחכמי ישראל מניח לחברו במה להתגדל, וכל אחד מחדש מה שקבלה נשמתו, והכל הולך אל מקום אחד ו'כפטיש יפוצץ סלע'.

פרח שושנה על בראשית, הקדמת המחבר, עמוד 14. הוצ' מכון משה, תשנ"ג (1993)

נולד בשנת תקפ"ה (1825) בעיר ארג'וק שבספרד. בשנת תק"ץ (1830), והוא בן 5, עלה עם משפחתו לארץ ישראל. הם התגוררו בעיר העתיקה בירושלים, והסתופפו בחצירו של הראשון לציון חכם ישראל משה חזן.

חכם ששון בן משה פרסיאדו למד בישיבת המקובלים 'בית אל' מיסודו של חכם שר שלום שרעבי. הוא ואחיו חכם אפרים הוציאו לאור את ספרי רבנו האר"י כמו 'שער הכוונות', 'עץ חיים', 'שער הפסוקים והליקוטים', ו'שער הגלגולים'. בהיותו בגיל ששים לערך, התמנה לראש הישיבה. בזמן התפילה היו אנשים באים ממרחק רב בשביל לראות אותו מתפלל, שהיה נראה כמלאך ה' צבאות, ולשמוע קולו שהיה נעים מאוד. חכם ששון בן משה פרסיאדו נפטר ביום י"ח בניסן בשנת תרס"ג (1903), ונקבר בהר הזיתים. חכם ששון בן משה פרסיאדו חיבר ספרי קבלה רבים. ספרו 'שמן ששון' ב' חלקים הוא פירוש מקיף על כל ספרי האר"י ז"ל. ספר נוסף הוא 'פתח עיניים' פירוש על סידור חכם שלום שרעבי.

המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית

מתוך ברכת יוצר אור בתפילת שחרית

בפתיחת החלון בבוקר

נכנס אור והוא חלקלק
ומאיר בכל זאת
את מה שיש בידו להאיר.

מה שם? משהו מושם
אני מבקשת, בתוך החדר
הוא לא קם.

שכחתי את התנועה
הפותחת לרוחה, המכניסה
לחדר

חגית סבג, בפתיחת החלון בבוקר, בתוך: מחמת כיסופים, ספריית פועלים, תשע"א (2011)

חכם משה חיים אפרים מסדילקוב

מלמד שמה שנתחדש בכל יום תלוי כפי עניין הסתכלותם.

'החודש הזה לכם ראש חדשים' - היינו מה שנתחדש בכל יום מעשה בראשית. וזהו: 'הזה' דייקא כי הוא בכל יום ובכל עת. 'לכם' - היינו בכם הדבר תלוי, כפי עניין הסתכלותם וחידושם בתורה כך הוא התחדשות הבריאה.

'ראש חדשים' - היינו השכל שבראש, הוא המחדש אותם כל חידושי מעשי בראשית, על ידי חידושי התורה, על ידי השכל שמכניס בתורה, ומסתכל בה.

דגל מחנה אפרים, פרשת בא, ברדיטשוב, תקס"ט (1809)

נולד בשנת תק"ב (1742) בעיירה מז'יבוז' בין פולין לאוקרינה, נכדו של הבעל שם טוב, וממשיכי דרכו. למד מפי חכם דב בער המגיד ממעזריטש ומפי 'התולדות יעקב יוסף' רבה של פולנאה. לימים כיהן כרבה של העיירה סדילקוב, ובשנת תקמ"ח (1787) חזר לבית המדרש של סבו במז'יבוז', ושימש שם כאדמו"ר לצד אחיו רבי ברוך.

חכם משה חיים אפרים נפטר בערב ל"ג לעומר ביום י"ז באייר תק"ס (1800) ונטמן באוהל סבו במז'יבוז'. לאחר מותו הדפיס בנו את כתביו ודרשותיו בספר 'דגל מחנה אפרים'. בספר מובאים דברים ששמע חכם משה חיים אפרים מפי סבו הבעל שם טוב. הספר מהווה ספר יסוד בתורת החסידות.

אֲשֶׁרֵי תִמְיָמֵי דְרֶךְ הַהֲלָכִים בְּתוֹרַת ה'.
אֲשֶׁרֵי נִצְרֵי עֲדָתוֹ בְּכָל לֵב יִדְרְשׁוּהוּ

תהילים פרק קיט, פסוקים א-ב

אם יוצאים מגיעים למקומות נפלאים

עם רגלים בנעלים,
עם שכל בראש
תמצא את הדרך שלך,
אל תחשוש.
אתה יכול ויודע,
מוכן ומזומן,
ואתה הוא זה שיחליט לאן.

דוקטור סוס, תרגום לעברית לאה נאור, הוצ' כתר, תש"ן (1990), עמוד 3

חכם לוי סעדיה נחמני

מלמד שהתורה היא כדרך המשתנה בכל מה שאתה צועד הלאה.

הדעת העליונה נגזזה בבריאה, ומתגלה בהדרגה, ולכל דור בעיותיו ומשאלותיו, ונדמה לאדם שהתורה אינה עוד המקור להדרכה, חס ושלום, אלא שהיא קניין ראשית הבריאה, הנקראת דרך, מה דרך זו משתנה בנופה ובהכשרתה להליכה, ובכל מה שאתה צועד הלאה, מתחדשות לפניך תשומות לב, מטעמי זהירות וזריזות.

אבל כל זה מתגלה לפניך הודות לאור, והאור הוא עצם אחד פשוט, שעל ידו אתה מגלה כל מה שלפניך, הן בחילוקי מקומות, הן בחילוקי זמנים, והן בבירה עצמה, אותו אור פשוט מימי בראשית עד היום. כך התורה היא אור, ובעדה, בכל המקומות, בכל הזמנים, ובכל הבריאה, תאיר לך, ותגלה לך פתרונות אל השאלות החדשות.

ברית הלוי, קהלת יב, עמוד רג-רד, הוצ' מכון מחשבת הלוי, ירושלים, תש"ס (2000)

נולד ביום י"א אדר תרפ"א (1921), בעיר מרקש שבמרוקו. הוא למד את ראשית תורתו מפי חכם יעקב חזות וחכם אברהם אביטבול, ונסמך על ידי חכם שלום משאש. כשגדל לימד ב'אוצר התורה', ובשנת תשי"ד (1954) התמנה לרב בישיבת 'נווה שלום'. במקביל לימד תנ"ך ותלמוד בבית המדרש למורים בקזבלנקה.

בשנת תשכ"ד (1964) חכם לוי סעדיה נחמני עלה לארץ ישראל והתיישב בפתח תקוה, שם הוצעה לו משרת רבנות. הוא ויתר על המשרה לאחר זמן קצר, לטובת חברו, חכם משה מלכה. חכם לוי סעדיה עבר לירושלים, והיה ממקימי ישיבת 'אוהל מועד' בשכונת בית וגן בעיר. הוא היה שותף להקמת בית הכנסת 'בית שמואל' בשכונת שמואל הנביא ודרכי נועם - מוסד להפצת תורה למבוגרים ונוער. חכם לוי סעדיה נחמני נפטר ביום ז' שבט תשנ"ה (1995) ונקבר בהר המנוחות בירושלים. הוא חיבר את 'ברית הלוי', פירוש לספר קהלת, קונטרסים כוענתה השירה הזו' - בעניינים אקטואליים ובגאולה.

אמר רבי: אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ

תלמוד בבלי, מסכת עבודה זרה, דף יט, עמוד א

פינת רחוב בתטואן

בפנת רחוב

איש אחד עם הגילבניה שלו

ידיו פתוחות כלפי שמים

מבקלות את השמש

ועיניו סגורות

אי אפשר היה לדעת אם הוא מבקש נדבה או לא

אם הוא מתפלל או לא

הידיים פתוחות מושך שעות

וכל העולם בידיו.

מזאיר בן הראש, פינת רחוב בתטואן, בתוך: משם באתי, תשס"ח (2008), עמוד 21

החייטב חכה לך יוניעא
חנה מזה ערוה שב מקודס
לעיר ניע שלו שס סכה
וי שב תחלה ב צל ש אש
יד אה מה יחיד בערוה

האפר נני עקו לי אמר בענה
מטעם חמלך וזליו לאמר
חאלס וחכמה חבקר וזליו
אל יטעמו אמתה לך ע
ומיס אלו שתו ויתבסו ל

וי בחר עטף עליו
וחזה וזר תותבוא
ת אל חובל קד שך
ובלי שוא חסדס
בבקהל תורה

חכם אליהו הכהן

מלמד שעל מה שחשקת ללמוד, על דבר זה באת לעולם.

אל תביט ותשגיח לדברי המתנגדים על מה שחשקת לעסק בתורה, בגמרא או בפשט או בדרש, באומרם לך: למה אתה מוציא כל ימיך בפרט זה של תורה ולא בפרט זה?

משום שעל מה שחשקת ללמוד, על דבר זה באת לעולם.

שבט מוסר חלק א, פרק א, סימן יג, הוצ' מפעל שבט מוסר, מנצ'סטר, ירושלים, תש"ם (1980)

נולד בשנת תי"ט (1659) בעיר איזמיר, שבתורכיה. נתעלה בנגלה ובנסתר, ונודע ברבים בדרשותיו ובספריו, עד שמרן החיד"א העיד עליו: "ורבים השיב מעוון בדרשותיו ובתוכחותיו ובמתק לשונו". חכם אליהו הכהן יצא נגד נגע הרבית באיזמיר, וביטלה כדן, מבלי להירתע מפני בעלי הזרוע בעירו. הרבה לדבר בענייני הצדקה, היה אוספה, ומחלקה לנצרכים. חכם אליהו הכהן נודע גם כבעל מופתים.

חכם אליהו הכהן נפטר ביום ח' באדר ב' בשנת תפ"ט (1729), והובא למנוחות בעיר מולדתו איזמיר. חכם אליהו הכהן חיבר למעלה משלושים חיבורים. בין חיבוריו: 'שבט מוסר' - דרשות, שיצא לאור בחייו בשנת תע"ב (1712) בקושטא, ומאו הודפס בעשרות מהדורות בכמה שפות: ערבית יהודית, לדינו ויידיש; 'מעיל צדקה' - אונטולוגיה בנושא הצדקה; 'מדרש תלפיות'; אליהו זוטא; מדרש האתמרי; דנא פשרא; מנחת אליהו; אגדת אליהו; סמוכים לעד; תהילות ה'; אזור אליהו ועוד.

אשמורת תיכונה: יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ

משנה, מסכת אבות, פרק ב', משנה ב'

**חכם יהודה ליאון אשכנזי 1922 - 1996, אוראן - ירושלים. ב-1968 עלה לארץ ישראל.
מלמד שאין מקבלים תורת משה, מבלי לקבל מידות אברהם.**

**חכם ששון שנדוך עג'מי 1747 - 1830, בגדאד - בגדאד.
נושא משלו שהלומד תורה בלא מידות טובות, יוצא ריקם מן העולם.**

**חכם בן ציון אבא שאול 1924 - 1998, ירושלים - ירושלים.
מזהיר שתלמוד תורה ללא דרך ארץ, גורם לחילול ה' ואף בביתו.**

**חכם מרדכי עבאדי 1826 - 1884, חאלב - ירושלים. בשנות ה-30 לחייו עלה לארץ ישראל.
מבאר מדרגת 'תלמיד חכם', ובכללו המשמשו והלומד מוסר.**

**חכם משה מלכה 1911 - 1997, הרי האטלס - פתח תקוה. ב-1967 עלה לארץ ישראל.
מלמד שהשלמות אינה רק בבעלי התורה, אלא גם באנשי מעשה.**

**חכם יצחק צאלח מכמל 1875 - 1951, בגדאד - ירושלים. ב-1950 עלה לארץ ישראל.
מלמד שלא ירפה מלאכתו לפרנסה, שזה גם כן נחשב לצורך קדושה.**

רבי יוסי אומר: מעולם לא ירדה שכינה למטה, ולא עלה משה ואליהו למרום

תלמוד בבלי, מסכת סוכה, דף ה, עמוד א

ירדה שכינה למטה מעשרה

תלמידיו של בן עמרם

זרח על פלנו אורם

כאן במקהלות עם רם

וכמו ביום מתן תורה

כי יוצר המאורות

עמד בסיני להורות

את תורתו לדורות

בני אברהם ושרה

רבי זוד בוזגלו, ירדה שכינה למטה מעשרה

חכם יהודה ליאון אשכנזי, מניטו

מלמד שאין מקבלים תורת משה, מבלי לקבל מידות אברהם.

מי שעוסק בתורה ואין לו את קלסתר הפנים של אברהם אבינו - גילוי הפנים של גמילות חסדים, הפנים של מידת החסד, 'תורת חסד על לשונו' - אינו יכול לקבל את התורה.

המלאכים, האמת המוחלטת של הקדושה, אינם מוכנים לתת לו את התורה, מפני שתורה בלי דרך ארץ היא מסוכנת. משה בלי אברהם זה, כביכול, בלתי אפשרי.

אם מנתקים את תורת משה ממידותיו של אברהם, אז המלאכים מסרבים לתת לו את התורה. עניין זה חשוב מאד מכיוון שלדאבוננו, רבים מתלמידיו של משה, שלומדים תורה כתורה, כהלכה, שכחו שמשה היה בנו של אברהם. שכחו את הקשר בין מידותיו של אברהם אבינו לתורת משה.

מספד למשיח?, שער שלישי - תקופת העומר, עמוד 197, הוצ' מכון מניטו, דפוס דודו, קריית ארבע, תשס"ו (2006)

נולד ביום כ"ה סיוון תרפ"ב (1922) באוראן שבאלג'יריה. בשנת ת"ש (1940) הצטרף לתנועת הצופים היהודים, שפעלה גם כמחתרת נגד הנאצים. בתנועת הצופים קיבל את הכינוי 'מניטו', שמשמעו רוח גדולה. בשנת תש"ג (1943) גויס ללגיון הזרים של צרפת, נטל חלק בקרבות השחרור מגרמניה הנאצית, ונפצע באלזאס.

בשנת תש"ה (1945) עם תום המלחמה היגר לצרפת. כחלק ממאמציו לשקם את הקהילה היהודית בצרפת, הקים יחד עם רובר גמזון, בשנת תש"ו (1946) את בית הספר למנהיגות יהודית באורסיי. בשנת תשכ"ח (1968), לאחר מלחמת ששת הימים, עלה לארץ ישראל וגר בירושלים. הוא הקים בירושלים את מכון 'מעיינות' ומרכז 'יאר' ללימודי ארץ ישראל. במקביל מסר שיעורים לתלמידים דוברי צרפתית במכון מאיר. חכם יהודה ליאון אשכנזי נפטר בירושלים ביום ט' חשוון תשנ"ז (1996), בגיל 74, ונקבר בהר המנוחות. ספריו עוסקים בזהות יהודית לאור המדרש ומחשבת ישראל, ובהבדלים בין האמונה היהודית לדתות אחרות. בין ספריו: 'סוד העברי', 'מדרש בסוד ההפכים', 'סוד מדרש התולדות' ו'מספד למשיח?'

יזל מים מדלגו וזרעו במים רבים

במדבר, פרק כד, פסוק ז

ע

המחשבה על ילד רעב בקצה העולם
ועל צבע הפלגית
ועל צרת הזולת, בקצוי יבשות,
מתחילה לפני הקפת הראש בתפלין
היא נמשכת במיוחד פשוטגעים בה
כמו במקלדת של רבנו של עולם
ונאבקת בכל נשימה
מאבא למדתי כך.
היום זה אינו מובן מאלי,ו,
הסדר כאן
התהפך

יוסף עוזר, עמק יזרעאל ירושלים, הוצ' אפיק, תשע"ב 2012 עמוד 75

חכם ששון שנדוך עג'מי

נושא משלו שהלומד תורה בלא מידות טובות יוצא ריקם מן העולם.

מי שיש בידו תורה ואין בו דרך ארץ - אין תורתו כלום. ומי שיש בידו דרך ארץ בלא תורה - הלא הוא טוב ממנו, וישתווה לבעל התורה. ...

כמו הדלעות שדולים בה מים מן הבור - אם יוריד הדלעת כמה פעמים למטה, לא תוציא מים מן הבור, מפני שהיא קלה וצפה. אבל כשתניח בה אבן להכבידה, מיד יורדת ומעלה מים.

כך התורה היא המים. והדלעת הדולה בה מים היא האדם. וכל עוד שאין בו מידות טובות ודרך ארץ הוא קל וצף על פני המים ויצא ריקם מן העולם, כמו הדלעת שתצא בלא מים. אבל על ידי המידות טובות ודרך ארץ, מכבידה ומוציאה מים הרומז לתורה.

קול ששון, פרק יד - דרך ארץ, עמוד קטו, חמו"ל, ירושלים, תשמ"ד, (1984)

נולד בשנת תק"ז (1747) בבגדאד. כינויו 'עג'מי' (פרסי), ניתן לו לאחר שריפא את בנו של אחד משרי בגדאד הערבים. כאות תודה קיבל לבוש יקר עם פסים בסגנון פרסי. בשנת תקע"ב (1812) מונה כאחראי על הכתובות והקידושין בבגדאד. למעשה ליווה אדם ממותו ועד קבורתו, שכן שימש מוהל, רב מקדש ואחראי על הקבורה. הוא היה בעל קול ערב במיוחד, ושימש כחזן בבית הכנסת הגדול בבגדאד.

החכם חיבר פיוטים רבים, חלקם מושרים עד היום בקהילות יהודי עיראק. הוא היה גם אומן, שנודע בכישרונו לכתובה תמה. בכישרונו השתמש כדי לבנות דגמים לימודיים של המקדש ושל המשכן. הוא זה שעיבד את פרוכת בית הכנסת הגדול בבגדאד בדוגמת תבנית המקדש וחלוקת הארץ לנחלות.

חכם ששון עג'מי נפטר ביום ו' טבת תק"ץ (1830) ונקבר בבגדאד. בין חיבוריו הרבים: 'מזמור לאסף' - תפילה, דרושים ופיוטים; 'דבר בעתו' - דינים, דרושים ופיוטים למועדים, שבת, ראש חודש וחגים; 'אמרי ששון' - ספר מוסר; 'תהילה לדוד' - פירוש על פרק קמ"ה בתהלים.

שיהא שם שמים מתאהב על ירך - שיהא קורא ושונה,
ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות
תלמוד בבלי, מסכת יומא, דף פו, עמוד א

אמא

אמא שלי מנקה

את השרותים

של החוקרת הדגולה

שמוחקרנה על מגדר

ותפיסות פסיכואנליטיות

פוסט-סטרואקטורליסטיות

הביאו אותה

להשיג המדהים

האשה הראשונה

שהתקבלה

כפרופסור מן המניין

עוד הצלחה פמיניסטית בצמרת האקדמיה.

אמא, נפתלי שם-טוב, אדומה, אנתולוגיית שירה מעמדית, הוצ' אתגר, מעין, הכיוון מזרח, 2007, עמוד 92

החיטב חרה לך יוני
חנה מזרח ערו שבת
לעירני עשלו שסס
וישב תחלתה בעל ע

4 האפר ונין עקוניא מרבננה
מטעם חמלה ונליו לאמר
האלם וחפלה תבקר וח צאן
אלוט עמו מאמח אלה ע

5 אלהי בנות עטר עדו
ואת יחזו ובר תותבוא
תפלוני אלהיב קד שך
דיס חבלה שוא חסדס

חכם בן ציון אבא שאול

מזהיר שתלמוד תורה ללא דרך ארץ גורם לחילול ה' ואף בביתו.

ולדאבון לב, ישנם שלומדים תורה כראוי, אולם בדרך ארץ אינם נזהרים. ומלבד חסרון הדרך ארץ גופא, לפעמים נגרם מכך חילול שם שמים.

אפשר לראות זאת לעתים אף בדברים קטנים, איך יכול אדם לצעוד במקום שזה עתה עמלים בניקיונו וכיוצא בזה? ואף בתוך ביתו. אם יתפוס חלילה כמנהג הזה, יגרום לחילול ה' בתוך ביתו. וזאת מלבד אשר לדעתי אדם כזה חשוד הוא על ממונות. תכלית העניין הוא מאמרם ז"ל באבות: 'יפה תורה עם דרך ארץ', וצריך להיזהר בזה.

אור לציון שער, מאמר ב' - כבוד הזולת, דרך ארץ קדמה לתורה, עמוד קע. מכון אור לציון, ירושלים, תשנ"ה

נולד בירושלים בכ"ט בתמוז תרפ"ד (1924). בן בכור במשפחה של חמישה עשר ילדים. בילדותו, גדל בשכונת שמואל הנביא והתחנך בתלמוד התורה 'בני ציון'. בגיל 11 עבר ללמוד בישיבת 'פורת יוסף', ולמד מפי חכם יעקב עדס, חכם צדקה חוצין וראש הישיבה חכם עזרא עטיה. החברותא שלו בלימודיו היה חכם עובדיה יוסף.

חכם בן ציון אבא שאול, מסר שיעורים לתלמידי חכמים ולפשוטי העם - כל ציבור כפי כוחו. בשבתות, היה מוסר שיעורים בהלכה בבית הכנסת 'אהל רחל' בירושלים. לימים התמנה, יחד עם הרב יהודה צדקה, לראש ישיבת 'פורת יוסף' והעמיד תלמידים הרבה. כמוהו, זכה להכניס אלפי ילדים בבריתו של אברהם אבינו. חיבוריו כוללים סדרת ספרים בשם: 'אור לציון', והם כוללים: שו"ת ופסקים - ג' חלקים, חידושים על מסכתות יבמות, כתובות ושביעית, וכן ספר מוסר והשקפה, 'זיכרון הדסה', שקרא על שם אשתו, מרת מסעודה הדסה. בשנת תשמ"ג (1983) חלה, סבל ייסורים, ואף איבד מאור עיניו. ביום י"ט תמוז תשנ"ח (1998), נלקח לבית עולמו, ומנוחתו כבוד בבית החיים סנהדריה בירושלים.

ואמר רבי יוחנן: איזהו תלמיד חכם? -

כל ששואלים אותו הלכה בכל מקום ואומרה

תלמוד בבלי, מסכת שבת, דף קיד, עמוד א

מי לה' אתי עורך

מי לה' אתי עורך מלין יחביר שיר השירים
 יפטיר שפה יקרא אברך יפאר לעושה אורים
 לפניו תכרע כל ברחך ישירו ערבים ושחרים
 נאנה תהלה לישרים יום שבת קדש לה'
 אישים דודים האהובים הקבצו לעבדו שכם
 לקלס אל על ערבים בקדש בית אלהיכם
 בשבת וימים טובים פריכם תגו ענפיכם
 אז תחזקנה ידיכם לחזות בנעם ה'

כחם מרדכי עבאדי, מי לה' אתי עורך

ואת הודו כי כבודו וקטמור האשה אשר גמגו הני אב וקטמור
 כי נכמורו רחמיה על מנה ותאמר כי נאדני תעו כה את הלב
 הדיו והבית אכל תמורתו ואת אמרת נב לי גם כך לא יתק
 צורו ויעו המוכר ויאמר תעו כל את הלוכד הדיו והבית כל
 ותמיתהו אתו אמו וישמיעו כל ישראלי את
 המושפט אשר שפט המוכר וירא מפני המוכר כי ראו כי
 חכמות אבקיהם בקרבו לעשות מושפט והיה המוכר
 שקמה מוכר על כל ישראל ואלה השרים אשר
 ט לערויהו בן עדוק הכהן יהושפט בן אחיזרם המוכר
 שוישאל ספחים יהושפט בן אחיזרם המוכר
 ובניהו בן יהודיע על העבא וערויהו בן עזת על העלבים
 בהגים

בו חזנת והממכרת נפשה ביד שכמה ויתודוק שכמה את
 פרעה מוכר בטרים וקחז את בת פרעה ויביאה אל עניו
 דוד עיר ככלתו כלבת את ביתו ואת בית ה' ואת רחומות
 ירושלים טביב רק העם מלבוים בממות כי לא נבנה בית
 כלשם ה' עד הלימים ההם
 ולארה שכמה את ה' כלבת בחוקות דוד אביו רכך
 בממות הוא מלכו ומקטיף וכך המוכר גמגנה לבדן שם
 בו היא חכמה והיחילה אלה עמיתו ועלה לעממה לע המלך
 הקול במעון צראה ה' אל שילמה ברוכסם הליכה ויאמר
 אלקים שאל מה אהן כך ויאמר שכלתו אהנה עמית עם
 ועבדך דוד אבן זוסר צרוס מאשר יהי קמין באמרת
 וכצדמה ובאשרת כלב טמור ותשמור כל את הלוכד הדיו

היה המוכר ויאמר האשה אשר גמגו הני אב וקטמור
 כי נכמורו רחמיה על מנה ותאמר כי נאדני תעו כה את הלב
 הדיו והבית אכל תמורתו ואת אמרת נב לי גם כך לא יתק
 צורו ויעו המוכר ויאמר תעו כל את הלוכד הדיו והבית כל
 ותמיתהו אתו אמו וישמיעו כל ישראלי את
 המושפט אשר שפט המוכר וירא מפני המוכר כי ראו כי
 חכמות אבקיהם בקרבו לעשות מושפט והיה המוכר
 שקמה מוכר על כל ישראל ואלה השרים אשר
 ט לערויהו בן עדוק הכהן יהושפט בן אחיזרם המוכר
 שוישאל ספחים יהושפט בן אחיזרם המוכר
 ובניהו בן יהודיע על העבא וערויהו בן עזת על העלבים
 בהגים

חכם מרדכי עבאדי

מבאר מדרגת 'תלמיד חכם', ובכללו המשמשו והלומד מוסר.

בלומדו מן החכם, אפילו דבר אחד - יקרא תלמידו, והוא נקרא 'תלמיד חכם', רצה לומר - 'תלמיד של חכם'. ועוד, כי גם המשמש את רבו, יקרא בצד מה - 'תלמיד חכם', כי כמו שהתלמיד משמש את רבו, כן זה ישמשנו. ועוד, כי אם לומד דברי מוסר, ויודע איזה חידוש אחד, נקרא 'תלמיד חכם'.

ויכוח נעים, בתוך: מליץ נעים דף א, עמוד ב, ירושלים, תרפ"ז (1927)

נולד בשנת תקפ"ו (1826) בחאלב שבסוריה.

בצעירותו למד תורה מפי זקנו, חכם אברהם עבאדי, והתעמק בחוכמת הקבלה. בשנות השלושים לחייו, יחד עם קבוצת רבנים מחאלב, עלה לירושלים, ובה הקימו ישיבות ומוסדות תורה, שהשפיעו והנהיגו את הקהילות הספרדיות בשכונת הבוכרים. חכם מרדכי עבאדי העמיד תלמידים הרבה, ובתוכם חכם שאול דוייק הכהן וחכם יעקב חיים ישראל אלפיה.

חכם מרדכי עבאדי נודע גם בפיוטיו הרבים, המושרים בשירת הבקשות, ובשמחות בכל קהילות ישראל כמו הפיוטים 'מקהלות עם', 'יום זה שירו לאל' 'יודך מלך'.

חכם מרדכי עבאדי נפטר ביום ג' סיון תרמ"ג (1884).

בין חיבוריו הרבים, שחלקם עדיין גנוזים בכתבי יד: 'מעין חיים' - דרשות בלשון הזוהר, 'מעין גנים' - שו"ת, 'חן מרדכי' - חכמת הקבלה, 'נעים זמירות' - פירוש על תהילים, 'מליץ נעים' ו'ויכוח נעים'.

שָׁאֲנוּ מִשְׁפִּימִים וְהֵם מִשְׁפִּימִים

אָנוּ מִשְׁפִּימִים לְדַבְרֵי תוֹרָה וְהֵם מִשְׁפִּימִים לְדַבְרֵים בְּטִלִּים

מתוך הדרן בסיום מסכת, עפ"י תפילת בית המדרש, בתלמוד בבלי, מסכת ברכות, דף כח, עמוד ב

לב שלם

כשאת לידי אני הולך צולל

כשאת רחוקה אני מתחיל לרוץ

את רואה לתוכי אני רואה דרכך

את רוצה נקודות אני רוצה רצוף

וכשאני מתפרק

את יותר שלמה

גלים גלים בא הכאב

לב שבור הוא לב שלם

לב שבור הוא לב שלם

ברי סחרוף, לב שלם, בתוך: נגיעות, תשנ"ח (1998)

חכם משה מלכה

מלמד שהשלמות אינה רק בבעלי התורה, אלא גם באנשי מעשה.

ישנם אנשים הרואים את השלימות רק בבעלי תורה ולא באנשי מעשה, וטועים הם. וכבר אמרו חז"ל: 'לא המדרש הוא עיקר אלא המעשה', ו'עתידי הקב"ה לעשות צל וחופה לבעלי המצוות אצל בעלי תורה בגן עדן' - הרי שגם בעל מעשים טובים שווה הוא לבעל תורה. ...

'אשרי מי שגדל בתורה, ועמלו בתורה, ועושה נחת רוח ליוצרו, גדל בשם טוב ונפטר בשם טוב' - רבי יוחנן בעל המימרה גילה לנו, שלא דווקא מי שגדל בתורה - היינו מי שהיה גדול בתורה, אלא אפילו מי שהיה עמלו בתורה - כלומר שכל מעשיו, כל העמל שלו, העסק שלו, הוא על פי התורה. כי על ידי מעשיו הטובים והנהגתו הישרה, עושה נחת רוח ליוצרו.

דרש משה, דרשות והרצאות, הספד על ירא שמיים ובעל צדקות, עמוד 311, הוצ' אורות יהדות המגרב, לוד, תשנ"ד (1994)

נולד בשנת תרע"א (1911) בהרי האטלס במרוקו. בן 18, עבר לעיר הבירה רבאט, שם לימד בתלמוד התורה, מסר שיעורים, וניהל את הלימודים בחברת 'פתח תקווה', שמנתה כ-200 בחורים ובחורות. בשנת תשי"ז (1947), שימש כרב שלוש ערים במרוקו הספרדית. כשחזר שימש כמורה בבית המדרש לרבנים ברבאט, ובשנת תשי"ג (1953) מונה לרב ודיין בעיר בני מלאל. בשנת תשט"ו (1956) עבר לקזבלנקה, ושימש בבית הדין בקזבלנקה, שפעל בראשותו של רבה הראשי של קזבלנקה, חכם שלום משאש. בשנת תשכ"ז (1967) עלה לארץ ישראל, ושימש כרבה של העיר פתח תקוה עד פטירתו. חכם משה מלכה נפטר ביום י"ג אדר ב' תשנ"ז (1997), ומנוחתו בבית העלמין סגולה בפתח תקווה. הוא חיבר ספרים רבים והם: ספרי השו"ת: 'מקווה המים' - ו' חלקים, 'והשיב משה', ספרי דרשות ופרשנות על התורה: 'נטפי המים' - ב' כרכים, 'באר משה', 'דרש משה', והספר 'למען השבת'.

ואל ביתך אל תשען. בכל דרכיך דעהו

משלי, פרק ג, פסוקים ה-ו

צרור החיים

התנער, מעפר קום,
לבש בגדי עבודתך, אבי.
טל את המפתחות (שקשוקם
נדמה עתה כמו הד פעמונים רחוק),
את הכריכים, את מטבעות הכסף,
את צרור החיים הזה - הפשוט
עד עצב. עמד עוד פעם
אחת לפחות על סף
הדלת, באדם המתעתד
לשוב לביתו
עם רדת
ערב.

אלי אליהו, צרור החיים, בתוך עיר ובהלות, הוצ' עם עובד, תשע"א (2011), עמוד 72

חכם יצחק צאלח מכמל

מלמד שלא ירפה ממלאכתו לפרנסה, שזה גם כן נחשב לצורך קדושה.

ואל יאמר אדם: אין לי עוד מעתה לעסוק במשא ומתן, ולא בשום מלאכה, כי אם אשים כל מעשיי, דיבורי ומחשבתי בתורה, למען אוציא את כל חלקי נשמתי על דבר קדושה.

לא כן הוא, כי אי אפשר זה בלא זה. אם אין קמח אין תורה, וכלל הוא ביד האדם, בכל דרכיך דעהו, וזה גם כן נחשב לצורך קדושה, ולא תרפה ממלאכתו המוטלת עליו לפרנס את עצמו ובני ביתו. כמו שנאמר בגמרא: 'שלושה צריכים חיזוק - תורה, תפילה ודרך ארץ' - שגם העסק צריך האדם לשים עין שכלו והשגחתו עליו ולא ילך בעצלתיים.

ספר דבר בעתו - דרוש ג', עמוד 244, הוצ' המכון לחקר יהדות בבל, אור יהודה, תשס"א (2001)

נולד ביום י"ג תשרי תרל"ו (1875) בבגדאד שבעיראק. למד ב'מדרש תלמוד תורה' ובישיבת 'בית זילכה'. בשנת תרנ"ח (1898), בהיותו בן 23, נפטר אביו. אמו פרנסה את המשפחה כדי שבנה ימשיך ללמוד תורה.

בשנת תרס"ה (1905) חכם מכמל עלה לארץ ישראל עם כל משפחתו. המשפחה ביקרה במקומות הקדושים, והתגוררה בירושלים כמה חודשים, בשל המצב הבריאותי, שבה המשפחה לבגדאד. בשנת תרס"ו (1906) שימש כמורה לתנ"ך, תלמוד ועברית ב'מדרש תלמוד תורה'. בשנת תרע"ט (1919) החל להכשיר מורים ב'מדרש תלמוד תורה', ובנוסף שימש כמורה לשיעורי עברית, דקדוק ותולדות עם ישראל. בשנת תש"י (1950) חכם יצחק צאלח מכמל עלה לארץ יחד עם כל משפחתו במסגרת עליית יהודי עיראק. תנאי המגורים הגרועים במעברה הרעו את בריאותו, והוא נפטר עוד במעברה. חכם יצחק צאלח מכמל נפטר בערב שבת, ד' סיוון תשי"א (1951). הוא נקבר בהר המנוחות בירושלים. בין חיבוריו הספרים: 'דבר בעתו' - דרושים למועדים, ו'נתיבות יצחק' - חכמת העיבור ולוח השנה.

אשמורת שלישית: וְכֹל בְּנֵיךְ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךְ.

ישעיהו פרק נד, פסוק יג

חכם יום טוב אלגאזי 1727 - 1802, איזמיר - ירושלים. ב-1735 עלה לארץ ישראל.
מלמד שבבוא נפש לעולם, מתחדש מה שקיבלה נשמתו בסיני.

חכם יצחק פרחי 1782 - 1853, צפת - ירושלים.
מלמד שכל אחד קיבל חלקו מסיני, אך לא ידע היכן חלקו נתון.

חכם ניסים אברהם אשכנזי נפטר ב-1860, איזמיר - איזמיר.
מלמד משל התורה למים, שירדים לעולם כולו, ואינם מים של יחיד.

חכם ברוך אסבאג נפטר ב-1946, מרקש - סאפי.
משלו על השומרים בפתחה של תורה, שאינם מניחים ההמון להיכנס.

מארי יחיא בדיחי 1803 - 1887, צנעא - צנעא.
מלמד למשוך לב האדם כשיתחיל ללמוד התורה בסיפורי אגדה.

חכם עומר אביטבול 1782 - 1854, צפרו - צפרו.
מדייק 'לאוהבי תורתך', ולא ללומדים בה.

מה שתלמיד ותיק, עתיד להורות לפני רבו,
כבר נאמר למושה בסיני.

תלמוד ירושלמי, מסכת פאה פרק ב, הלכה ד

יום הולדת

היום יום הולדת שמח.
היום זה יום כזה, שבא לך לבכות
משמחה, היום הוא יום בו, המלאך לחש לך
את שמך, איך עליך להנהיג, כשתצא לדרך
ויהיה מדאיג, היום גילו לך הכל.
היום אתה תבין הכל.

עמיר בן עיון, יום הולדת, מתוך הכל עד לכאן, נבל עשור הפקות, תשס"ו (2006)

חכם יום טוב אלגאזי

מלמד שבבוא נפש לעולם, מתחדש מה שקיבלה נשמתו בסיני.

הוא יתברך קיבץ כל הנשמות העתידות לבוא בכל דור ודור בהר סיני, ואת כולם השמיע בהוד קולו כל פרטי תורה שבעל פה, וכל החידושים העתידיים להתחדש בכל דור ודור, וכל הסייגים הצריכים וראויים בכל דור.

ואז כל נפש ונפש קיבלה ונשתקע בה, כל המתייחס אליה מכל הפרטים, ובכללות כולם נמצא הכול. ובכן בבוא כל נפש אל העולם הזה, מתחדש מה שקיבלה - כי הוא חלקה בתורה.

וגם שיראה שעל ידי יגיעתה הוא מבין - לא כן הוא, אלא שאותו דבר, היה אבוד ממנו, ועל ידי היגיעה ימצא אותו, אבל לעולם הוא - מה שקבל מסיני.

יום טוב דרבנן, דף עה, עמוד א. ירושלים, תר"ג (1843)

נולד בשנת תפ"ז (1727) באיזמיר שבטורקיה. בשנת תצ"ה (1735), בגיל 8, עלה עם משפחתו לירושלים. בשנת תקי"ח (1758) נמנה בן חכמי ישיבת 'נווה שלום' בירושלים והשתייך לחברת הרבנים 'אהבת שלום' שבראשה עמד חכם שלום שרעבי - הרש"ש. בשנת תקל"ו (1776) מונה לראשון לציון, ובשנת תקל"ז (1777), לאחר פטירת חכם שלום שרעבי - הרש"ש, התמנה לראשות ישיבת המקובלים 'בית אל'.

בשנת תקנ"ח (1798) החל מסע נפוליאון בארץ ישראל. היהודים בירושלים נחשדו בנטיה לטובת הצרפתים, והיו נתונים בסכנה, במיוחד לאחר שנפוליאון פרסם שבכוונתו להחזיר ליהודים את ארץ ישראל. בהנהגת חכם יום טוב אלגאזי התכנסו היהודים בכותל המערבי לתפילה נגד המלחמה. וכן הציעו לערבים את התנדבותם לבצר ולחזק את חומות העיר.

חכם יום טוב אלגאזי נפטר ביום ב' באדר א' תקס"ב (1802), ונטמן בבית הקברות בהר הזיתים בירושלים, ליד קברו של אביו - הראשון לציון חכם ישראל יעקב אלגאזי וקברו של מורו חכם שלום שרעבי - הרש"ש.

לא נפְלֵאת היא מִמֶּךָ וְלֹא רְחֵקָה היא.
לא בַּשָּׁמַיִם היא לְאִמּוֹר מִי יַעֲלֶה לָנוּ

דברים, פרק ל, פסוקים יא-יב

לא בַּשָּׁמַיִם

לא בַּשָּׁמַיִם

לא רְחֹק

הטוב נִשְׁב.

הלא קְרוֹב הוא מְאֹד

הלא פֶּה הוא

הלא לְהִטּוֹ בְּיָדְךָ

לוֹחֵשׁ לַעֲשׂוֹתוֹ

עֲבָשׁוֹ.

חמוטל בר יוסף, לא בשמים, בתוך: שריקה, הקיבוץ המאוחד, תשע"ד (2014)

חכם יצחק פרחי

מלמד שכל אחד קיבל חלקו מסיני, אך לא ידע היכן חלקו נתון.

כל אחד מישראל קיבל חלקו מסיני, והרי הוא - בתוך התורה הקדושה, אשר היא 'ארוכה מארץ ורחבה מיני ים', ולא יוכל לידע האדם, זה חלקו - היכן הוא נתון, ו'איה מקום כבודו?' - אם בפשט, אם ברמז, אם בדרש, אם בסוד.

והבן כסיל אומר: למה לי לטרוח? - מאחר שזה חלקי, ואין אדם יורד לתוך אומנותו של חברו, ובוודאי כי בלי טורח ובלי יגיעה, מגלים לי רזי תורה, וכבודי במקומי מונח, עד שיבוא מאליו ומעצמו. והוא לא ידע, כי אף על פי שהיא חלקו שקיבלה מסיני, מכל מקום, איננו בא אליו, כי אם אחר יגיעה רבה, כמו שהבאנו לעיל, מצאתי ולא יגעת - אל תאמין.

מתוק לנפש, עמוד ריח, הוצ' אהבת שלום, ירושלים, תש"ס (2000)

נולד בשנת תקמ"ב (1782) בעיר צפת. בשנת תקנ"ח (1798) מת עליו אביו, והוא עבר לירושלים וחסה בצלו של חכם יום טוב אלגאזי. הוא שימש רבים מגדולי החסידים בירושלים, ובתוכם חכם אברהם שלום מזרחי.

משנת תקפ"ח (1827) יצא כשליח דרבנן שלוש פעמים לטורקיה, לבלקן, ולערי איטליה. במסעותיו הוא נהג לחלק את ספריו, וכך הופצו ספריו בקהילות ישראל. כשחזר לירושלים, עמד בראשות ישיבת 'חיי עולם', ושימש בהנהלת ישיבת 'תפארת ישראל'. הוא נודע בכינוי 'המגיד הירושלמי' - על שם תוכחותיו ומוסריו.

חכם יצחק פרחי נפטר ביום ג' אייר תרי"ג (1853) ונטמן בהר הזיתים. הוא זכה להוציא לאור ספרים רבים. בין ספריו: 'מתוק לנפש' - פרקי מוסר, 'זכות הרבים' - חידושים על התורה, 'מרפא לעצם', 'שבט מישור', 'צוף דבש' ו'מתוק מדבש' - פרקי מוסר, 'טוב ירושלים' - תיאור גודל מעלת ארץ ישראל. 'אמרי נועם' - פרפראות על סדר פרשיות התורה.

'הוי כל צמא, לכו למים', ואין מים אלא תורה.

מדרש רבא, במדבר, פרשה א

באר בשדה

בְּאֵר בְּשָׂדֵה חֲפְרוּהָ רוּעִים

וְעֲדְרֵי זָרִים יַעֲטְרוּהָ.

נִדְדוּ, הִלְכוּ בְּעַקְבֵי הָרִים

רוּעִים אֲשֶׁר בְּרוּהָ.

עֲלֵי בְּאֵר חֲפְרוּהָ רוּעִים

עֲדְרֵי זָרִים יַצְמֹאוּ:

עֲלֵי בְּאֵר בְּאֵר עֲלֵי

תַּעֲנֶה: מִיּוֹמֵי נִבְלָאוּ

עמנואל זמיר, באר בשדה

חכם ניסים אברהם אשכנזי

מלמד משל התורה למים, שיורדים לעולם כולו, ואינם מים של יחיד.

שלא תאמר שכיוון שהתורה בא לו לאדם, אלא על ידי עמל וטורח, וכמו שנאמר בירושלמי, אם כן מעיקרא - מה לו ללמד תורה לרבים?!

שהרי זה דומה לדין באר מים חיים, שמשום שיגע בחפירה נהיים לו כמים של יחיד, ויכול למחות לבני העיר הצמאים אל המים להסתפק מהם.

וככתוב לזה דרשו סמוכים שנאמר: 'מה מים יורדים לעולם, כך דברי תורה יורדים לעולם' דייקא, וכלומר ש'מה מים יורדים לעולם' - ונהיים מים של רבים, ונהנים ממנו כל צמא, כך דברי תורה.

דרש אברהם חלק ב, עמוד קה, דפוס סעדי הלוי אשכנזי, תר"ב (1852)

נולד בעיר איזמיר שבתורכיה. הוא למד תורה מפי אביו, ומחכמי איזמיר, שבזמנו. הוא נשא לאישה את רחל. היא הרתה לו 18 הריונות, אך ילדיהם לא זכו לחיים ארוכים, ונפטרו בצעירותם.

חכם ניסים אברהם אשכנזי כיהן כדיין בבית הדין באיזמיר לצד חכם חיים פלאגי, ביתו היה בית ועד לחכמים ובית פתוח לגמילות חסדים לכל אנשי העיר.

חכם ניסים אברהם אשכנזי נפטר ביום ט"ו באלול תר"כ (1860).

חכם ניסים אברהם אשכנזי חיבר ספרות ענפה רחבה, שחלקה יצא לאור בימיו, וחלקה הוצאה לאור על ידי בני אחריו. מבין ספריו: 'נחמד למראה' - פרוש על הירושלמי, מעשה אברהם - שו"ת על ארבעת חלקי השולחן ערוך, 'דרש אברהם' - דרשות ופירושים לתורה, 'נאה דורש' - דרשות שונות, 'נאה להודות' - פירוש תהילים.

עיר קטנה ואנשים בה מעט ובא אליה מלך גדול וסבב אתה
ובנה עליה מצודים גדלים.

קהלת, פרק ט, פסוק יד

יהי הכל שייך לכל

יהי הכל שייך לכל שיוכל להיטיב עמו

הילד לאשה האמהית - למען יגדל;

העגלה לעגלון הטוב - למען ינהג בה היטב;

והאדמה למשקים אותה מים - למען תתן פריה בעתו.

ברטולד ברכט, יהי הכל שייך לכל, בתוך מעגל הגיר הקווקזי, תרגום לעברית נתן זך, עמוד 125

חכם ברוך אסבאג

נושא משלו על השומרים בפתחה של תורה, שאינם מניחים ההמון להיכנס.

אשא משלי ואומר: 'עיר גדולה היתה לא-להים', והיו בה עשירים גדולים ובנו בתים ונטעו כרמים וגינות ופרדסים, והיו בהם כל עץ מאכל, 'תאווה לעיניים ונחמד להשכיל', וברכות מים ופרחים ושושנים, וכל המטייל בתוכם ימצא תענוג ועידונים. אבל זו הצרה, שיש שומרים על הפתח, והם אינם מניחים ליכנס שם העניים והאומללים, אלא אנשים יקרים לבושי מכלול.

ויקום אחד מן העניים ויקנא לאחיו ... וילך ויקבוץ פרוטות מפתחי נדיבים, ויקנה מראה אחת, וישם אותה נגד הגן, ובאים האומללים ומסתכלים במראה, ורואים מה שבתוך הגן ...

והנמשל מובן מאליו: שרבני דורנו ה' עליהם יחיו, חיברו חיבורים גדולים ועצומים, מי בדרושים ומי בפלפולים ומי בליקוטי דינים, והיה כל העובר בהם ימצא תענוג 'ואכל וחי לעולם'. אבל זו הצרה, שלא יוכלו ללמוד בהם ... אלא החכמים והתלמידים, אבל ההמון לא ידעו מאומה.

ספר מנחה בלולה, עמודים 2-3, חמו"ל, קובלנקה, תש"ה (1945)

נולד במרקש, במרוקו. שם למד והוסמך לרבנות. לימים נודע כמקובל וכפוסק וכיהן כרב ראשי בעיר סאפי. דברי תורתו מובאים בספרי חכמי דורו ובתוכם חכם יוסף משאש, חכם יוסף בן נאים, וחכם דוד צבאח.

בשנת תרפ"ד (1884) הקים בעיר סאפי את ישיבת 'עץ החיים'. הוא הזמין את רבי שמעון ברוך אוהיון ללמד בה, וכל אותה עת התאכסן בביתו, והיה לו כאב.

חכם ברוך אסבאג נפטר ביום ג' באדר בשנת תש"ו (1946), ונטמן בעירו סאפי. בין חיבוריו, שיצאו לאור הספרים 'מנחת משה' - דברי קבלה לזכר בנו משה שנפטר בקיצור ימיו ושנותיו, 'קורבן מנחה', ו'מנחה בלולה' - דינים, מוסר ודרשות בערבית ובעברית.

מְשִׁכְנֵי אַחֲרֶיךָ נְרוּצָה הֵבִיאֵנִי הַפְלֹךְ חֲדָרָיו נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בְּךָ

שיר השירים, פרק א, פסוק ד

יודו לך רעיוני

יודו לך רעיוני אל מִבְּטָן יוֹצְרִי

על קרבתך בְּסֵינִי לְהֹאִיר אֶת גְּרִי

על כן בְּתַחֲנוּנֵי אֶפְאָר בְּשִׁירִי

בְּכָל יְמֵי וְשָׁנֵי עַד לְעַד לְעוֹלָם

אֲשַׁמַּח בְּךָ אֵל עוֹלָם

אֲשַׁמַּח בְּךָ גּוֹאֵל נַפְשִׁי

אֶת נְאֻלַּת עוֹלָם

שִׁשׁוֹן לְבִי הִמָּה בְּזִכְרֵי חֶסְדָּיו

כִּי בָחַר מִפְּלֵ אִמָּה יִשְׂרָאֵל עֲבָדָיו

נִצַּר נְטִיעָה תִּמְוָה הָאֲבוֹת יְדִידָיו

אָבֹן אֶדְכֶּךָ שְׁלֵמָה מִשְׁרָשׁ מְדָלָם

אֲשַׁמַּח בְּךָ אֵל עוֹלָם

אֲשַׁמַּח בְּךָ גּוֹאֵל נַפְשִׁי

אֶת נְאֻלַּת עוֹלָם

רבי ישראל אבוחצירה, הבבא סאלי, יודו לך רעיוני (אשמח בך)

כי נבחרו רחמינו לך בני ישראל כי יצאנו ממצרים ואתה אומר לנו כי גפך כל לא חרו ויען המלך ויאמר הלא אתה הילוך החזי והמדי תמליחה הוא אמר וישמעון כל ישראל כי רחמינו שפעת אשר ישפעת המלך ויראו מפני המלך כי רחמינו חכמות האלקים בקרבם כעשות משפט שכלה מוכר על כל ישראל ואלה העשרים כל עזריהו כן צדוק הכהן וצדוק וא

פרעה מוכר שפרים וקדח את מת פרעה ויביאה אכ עיר דוד עך כלהו כלמות את ביתו ואת בית ה' ואת רחמינו ירושלים סביב רק הענין מובחיים בממות כי לא נבנה בית כלום ה' עיר הירושלים המלך ויאהב שכלמה את ה' כלמות בחקות דוד אביו רחמינו בממות הוא מובח ומקטיר ויכר המלך זמניה לכות שם כי היא הבמה הדורכה אבה עבדות יעלה שלמה על התנחל והוא מבקש גר' את ה' אכ טיכמה מולוים המלכה ויאמר האלקים שאל מה אתן כך ויאמר שכלמה אתה עשית עם עבדך דוד אביו חסדך טיככאטירי הכך כפדך באבודות ובצדקה ובישורת כלבב עמך ותשמרה לו את החסד והמל

מארי יחיא בדיחי

מלמד למשוך לב האדם כשיתחיל ללמוד התורה בסיפורי אגדה.

'כוח מעשיו הגיד לעמו' - רצה לומר: כדי שממדותיו וממעשיו ילמוד האדם, כשיבוא לדרוש לעם וללמדם חוקי הא-לוהים ותורותיו, שכמו שהוא פתח והתחיל התורה בסיפורי אגדה, שהם סיפורי בריאת העולם, שעל ידי זה נמשך לב האדם אחר לימוד עסק התורה, ויתלהב ליבו לאהבת השם יתברך, במה שרואה גבורת השם יתברך וחסדיו ונפלאותיו אשר עשה עם האבות ובניהם, שהוציאם ממצרים, וכיוצא באלו, הסיפורים שאני קורא אותם סיפורי אגדה, כמאמר הפסוק 'הגיד לעמו' - הגיד דווקא.

חן טוב, עמוד ב, דפוס דרוו, ירושלים, תש"ל (1970)

נולד בשנת תקס"ג (1803) בצנעא שבתימן. הוא גדל ולמד בין ברכי החכמים של צנעא, והיה בקי הן בתורת הנגלה, והן בתורת הנסתר. לפרנסתו עסק בכתיבת ספרי תורה. בשנת תר"ד (1843) יהודי צנעא סבלו מגזירות שונות. מארי יחיא בדיחי נכלא ועונה בבית האסורים. לאחר זמן קצר נמלט מארי יחיא בדיחי מבית האסורים, וגלה לעיר כוכאבן, שם עמד בראש הקהילה היהודית. בשנת תרל"ד (1873) לאחר כיבוש צנעא על ידי התורכים, שב מארי יחיא בדיחי לצנעא, ועמד בראש הישיבה הכללית, שם זכה להשאיר אחריו תלמידים גדולים בתורה כמו מארי שלום אלשיך.

מארי יחיא בדיחי נפטר ביום ט"ז תשרי תרמ"ח (1887).

מארי יחיא בדיחי כתב שני ספרים: 'לחם תודה' - קיצור הלכות שחיטה על פי ספר שערי קדושה למהרי"ץ (מארי יחיא צאלח). ו'חן טוב' - דרושים על התורה ושו"ת.

שְׁלוֹם רַב לְאַהֲבֵי תוֹרַתְךָ וְאֵין לְמוֹ מִכְשׁוֹל.

תהילים, פרק קיט, פסוק קסה

אורייתא

אורייתא אורייתא [תורה, תורה]

מה אימא לגבך [מה אומר בשבילך]

איילת אהבים ויעלת חן

עילאה ותתאה [העליונים והתחתונים]

רחמיך דילך [אהבותיך]

כמה ימין ונחלין [כמה ימים ונחלים]

ומקוריך ומבועיך [ומקורות ומעיינות]

עד שנפגשנו אני ואת

הייתי צריך את הכאב

כדי לרגע להתקרר

היום אני איתך ואני יודע

מתפשטין מינד לכל סיטרא [מתפשטים ממך לכל צד]

מינד כולא, מינד כולא [ממך הכל, ממך הכל]

בנחמה

אורייתא אורייתא, אביתר באי מספר הזוהר מתוך לילה כיום יאיר, תשס"ט (2009)

חכם עומר אביטבול מדייק 'לאוהבי תורתך', ולא ללומדים בה.

'שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול' - שיש להם שלום רב ביותר לפי שהקב"ה בעצמו שומרו. ואם תאמר וכל זה לא נאמר אלא כשיודע הלכה על בוריה, אבל אם אינו יודע הלכה על בוריה אדרבא עושה בה רקיע של שווא. לכך דקדק הפסוק בלשונו ואמר: 'לאוהבי תורתך' - ולא ללומדי תורתך, שכוונתו לומר שמתוך שאוהביה 'אין למו מכשול' - שוודאי יודעים הלכה על בוריה.

עומר התנופה, עמוד קפה, הוצ' ישמח לב - תורת משה, ירושלים, תשנ"ב (1992)

נולד בשנת תקמ"ב (1782) בעיר צפרו שבמרוקו. לפרנסתו עסק במסחר, וביליות היה יושב והוגה בתורה. חכם עומר אביטבול היה ידוע בהכנסת האורחים שלו וביתו היה פתוח לכל אדם. כל אימת שהגיע לצפרו מתפילאלת חכם יעקוב אבוחצירא, האביר יעקב, היה מתארח בביתו. חכם עומר אביטבול נשא ונתן עם חכמי דורו ביניהם חכם יצחק בן וואליד, חכם יוסף בירדוגו, חכם עמרם אלבאז ועוד. הוא השאיר אחריו תלמידים רבים, ביניהם חכם משה רפאל אלבאז - הרמ"א.

חכם עומר אביטבול נפטר לאחר מחלה ארוכה, ביום א' שבט תרי"ד (1854). חכם עומר אביטבול כתב ביאורים וחדושים רבים לתורה, חידושים אלו הוצאו לאור בספרים הבאים: 'מנחת העומר - שו"ת', 'עומר התנופה - ביאורים על התורה', 'עומר מן' - דרושים לפרשיות התורה, 'עת הזמיר' - אגרות ומליצות, 'שירת העומר - ביאורים על אגדות חז"ל', 'שירת העומר - שירים ופיוטים'

רבי אליעזר אומר: שלוש משמרות הוי הלילה, ועל כל משמר
ומשמר יושב הקדוש ברוך הוא ושואג כארי,
שנאמר: ה' ממרום ישאג, וממזעזעון קדשו יתן קולו, שאוג ישאג
על נווהו.

וסימן לדבר: משמרה ראשונה - חמור נוער; שנייה - כלבים
צועקים; שלישית - תינוק יונק משדי אמו, ואשה מספרת עם
בעלה.

תלמוד בבלי, מסכת ברכות, דף ג, עמוד א

שיר אהבה אשר לשאול

לִלְחָה לִלְחָה עָלִיתִי מִגַּב-בֵּיתִי
אֶל הַמּוֹעֵקָה נִשְׁעַנְתִּי נִשְׁקַפְתִּי:
לְרֹאשׁ אֲשֻׁמְרוֹת קַדְמוֹתֵי הַצְּפִירָה
הוּי שְׂאֵהָבָה נִפְשֵׁי אֵיךְ:
אם נִשְׂאֵת טָחוּן לִפְנֵי שׁוֹבֵךְ
מִמְּבַר-עָבֵד נִמְכַרְתָּ לַפְּלִשְׁתִּי
אוֹ צַחַח צָמֵא בְּצַחֲיָהָה קַרְסֵת נִפְלְתָּ:
תַּנִּים גְּרָמוֹ עֲצָמוֹתֶיךָ
וְעוֹרְבֵי נַחַל אֶל עוֹרֵב לְבָשֶׁרְךָ קְרָאוּ:
חֲלָפָה אַחַת אֲשֻׁמּוֹרָה
מִשְׁנֵה אַחֲרֶיהָ חֲלָפָה:
כְּלָבִים צָעֲקוּ נֶעַר חָמוֹר:
עַרְפְּלֵי טָרֶם-בְּקָר מִתְמָרִים בְּעַמְּקָה
מִתְרַפְּקִים עַל שֵׁן-צוּרִים וְצוּק:
הַתְּחִילוּ מִכְּחִילִים הָרֵי נִפְתְּלֵי:
מִת יָרַח בְּלִקְוִיו בְּגִיא
אֲנִי עָרָה וְלִבִּי לְבַחֲרֵי:

שאול טשרניחובסקי, שיר אהבה אשר לשאול, פרק ה, אודיסה (1922)

לעילוי נשמת חכמי ישראל

דע שמנהגינו להדליק נר נשמה לכבוד הצדיקים
ולעילוי נשמתם, שנאמר נר ה' נשמת אדם.
ומה טוב להוסיף מאור התורה על אור הנר,
שנאמר נר מצווה ותורה אור.
ומה טוב להרבות מתורת הצדיק ביום פטירתו,
שאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי
כל תלמיד חכם, שאומרים דבר שמועה מפיו
בעולם הזה, שפתותיו דובכות בקבר.
ואף אם כל השמים יריעות, וכל בני אדם
לבלרים, וכל היערים קולמוסים,
איננו יכולים לכתוב מה שלימדו רבותינו. אך
טוב מעט לצדיק, ובזכות תורתו הקדושה,
ובזכות הלימוד שילמדו ישראל בשמו, ביום
פטירתו, הקב"ה ישים חלקנו עמהם,
ולעולם לא נבוש כי בקב"ה בטחנו, ועל חסדו
הגדול באמת נשענו,
ומה רב טובך אשר צפנת ליראך.

החכם היומי • לימוד תורה לחג שבועות

אלי ברכת, סמנכ"ל חינוך כל ישראל חברים ראש בית המדרש ממזרח שמש
חני ממרס, ראש מטה ומנהלת יח"צ • **חיה נאמן**, מנהלת מפת"ח

www.hyomi.org.il

כל ישראל חברים
ALLIANCE ISRAËLITE UNIVERSELLE

בית כל ישראל חברים בית ספר חקלאי מקווה ישראל חולון 5891000 טל. 072-2566671 • פקס. 072-2566690
משרד ירושלים רחוב יפו 99 ירושלים טל. 02-6235034 • פקס. 02-5619312 www.kiah.org.il